

Ergen İntiharlarının Önlenmesi: Ekolojik Bakış Açısı*

Dilek GENÇTANIRIM¹

ÖZ

Bu çalışmada ekolojik görüş bağlamında ergen intiharlarının nasıl önlenebileceği tartışılmıştır. Ergen intiharlarına yönelik temel önleme çalışmalarının yapılması psikolojik danışma ve rehberlik alanı için oldukça önemli görülmektedir. Ekolojik yaklaşıma göre intihar da ergen intiharlarını tek bir faktörle açıklamak mümkün değildir. Birçok faktör bir arada ergenlerin intihar riskini artırmaktadır. Bu nedenle önleme çalışmalarında bu faktörlerin bir arada ele alınması gerekmektedir. Bu yolla önleme çalışmalarının beklenen etkileri sağlayabileceği daha verimli olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada önleme vurgulanmak istenen nokta, ergen intiharları için ekolojik yaklaşımın tek bir basamağında bulunan risk faktörlerinin önlenmesinde ya da bunlara müdahale edilmesinde sadece o basamağa yönelik çalışmaları yapmanın yeterli olmayacağı görüşüdür. Çok boyutlu önleme çalışmalarının daha etkili olacağı düşünülmektedir ve önleme çalışmalarında ekolojik yaklaşımın her bir basamağının ele alınmasının önemli vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ekolojik yaklaşım, ergen intiharları, temel önleme

Prevention Adolescents Suicide: Ecological Perspective

ABSTRACT

How adolescents suicide can be prevention according to ecological perspective is discussed in this study. Primary prevention studies for adolescent suicide is critical for counseling and guidance field. According to the ecological perspective, it is not possible to describe by a single factor adolescents suicide. Many factors increase the risk of suicidal adolescents together. Therefore in prevention studies these factors must be taken into consideration together. In this way prevention studies can be more efficient. The point that is emphasized in this study is a prevention study can not be effective when planned according to a system of ecological approach. Multi-dimensional prevention studies is considered to be more effective.

Keywords: Ecological approach, adolescent suicide, primary prevention

GİRİŞ

Ergenlik döneminin intihar davranışları için riskli bir dönem olduğu, Dünyada ve Türkiye’de yapılan birçok çalışma ile ortaya konulmuştur. Bu dönemde intihar riskinin en yüksek olduğu yaş aralığının 14- 25 yaşları arası olduğu belirtilmektedir (Aşkın, 1999; Kulaksızoğlu, 1999; Kennedy, Baraff, Suddath ve Rasarniw, 2004; Oltman ve Emery, 1995;). Bu yaş aralığındaki ergenlerde ölüm nedenleri arasında üçüncü sırada intihar davranışı yer almaktadır. Bu bağlamda ergenler için önemli bir problem alanı oluşturan intihar ya da intihar

* Bu çalışmanın bir kısmı 2011 yılında XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Yrd. Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi, dgenctanirim@ahievran.edu.tr

eğilimlerinin önlenmesi önem taşımaktadır. Türkiye’de tüm intihar girişimlerinin %20,2’sinin lise çağında olduğu, yine tüm bu girişimlerin %30-35’inin 14–25 yaş grubunda gerçekleştiği belirtilmektedir (Diler, 2003). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından intihar eden ve intihar girişiminde bulunan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 2003 yılında yapılan tarama çalışmasında, 1997-2002 yılları arasında liselerde yaşanan intihar oranının %6.5, intihar girişimi oranının ise %44.4 olduğu belirtilmiştir (MEB, 2003). Ergen intiharları tüm dünyada ve Türkiye’de giderek artmaktadır (AFSP, 2014; TUIK; 2013). Özellikle okullarda yaşanan intiharlar önemli bir sorun haline gelebileceği düşünülmektedir.. Bu nedenle okul sistemi içerisinde öğrencilerin ruh sağlığını korumaya yönelik çalışmalardan sorumlu olan psikolojik danışma ve rehberlik alanı için böyle bir problem durumunun önlenmesi önem taşımaktadır. Başka bir ifade ile okullar yasal ve etik olarak öğrencilerin sağlığının korunmasından ve gelişimlerinin desteklenmesinden sorumlu olan kurumlardır. İntihar davranışı söz konusu olduğunda da okul sistemi içerisinde uzmanlıkları açısından psikolojik danışmanlara önemli görevler düşmektedir. Okullarda öğrencilerin psikolojik danışmanlara erişimleri daha kolaydır ve okullarlar müdahale olanağının bulunduğu kurumlardır.

İntihar davranışının tek bir nedenle açıklanamayacağı bu nedenle de önlemeye yönelik çalışmalarda da bu durumun dikkate alınması gerekliliği görüşünden hareketle bu çalışmada psikososyal bir bakış açısı olan “*Ekolojik Yaklaşım*” çerçevesinde yapılabilecek önleme çalışmaları tartışılmıştır. Bronfenbrenner (1979) tarafından öne sürülen sosyo-kültürel katmanlar, bireyin doğrudan doğruya ilişkili olduğu aile, yakın arkadaşlardan başlamakta ve bireye en uzak olan, bireyin doğrudan bir ilişkisi olmayan yasal düzenlemeler gibi sistemlerin içerisinde yer aldığı bir tabakaya kadar uzanmaktadır. Gelişim sürecinde bu sistemler arasındaki ilişkiler değişebilmektedir (Akt. Hetherington ve Parke, 1986). Başka bir ifade ile çocuk sadece kendi bireysel özellikleri tarafından etkilenmez; aynı zamanda yakın çevresi ve bu çevredeki çeşitli öğelerin birbirleri ile olan etkileşimleri ile doğrudan üyesi olmadığı uzak çevresi tarafından etkilenir (Atzaba-Poria, Pike ve Deater-Deckard, 2004). Geleneksel görüşlerden farklı olarak ekolojik görüş, birbiri ile bağlantılı bireysel, çevresel ve sosyal faktörleri kapsayan disiplinler arası bir yaklaşımdır (Henry ve Stephenson, 1993). Ekolojik görüş, insan gelişiminin açıklanmasında bireysel ve çevresel faktörleri bütünleştirerek bunları bir sistem içerisine yerleştirmektedir. Bu bağlamda ergen intiharlarının çok boyutlu olarak açıklanması ve önleme çalışmalarında da çok boyutlu bir bakış açısı ile hareket edilmesi önemli görülmektedir.

Önlemenin sözlük anlamı, bir durumun olmasının önüne geçmek, önlemek anlamındadır. Caplan (1964) önleyici sağlık yaklaşımlarını temel, ikincil ve üçüncül önleme olarak üçe ayırarak temel önleme çalışmalarını hepsinin atası olarak kabul etmektedir. Bu ayrıma göre temel önleme, toplumdaki tüm sağlıkla ilgili bozuklukların olmasını ya da tekrarlamasını azaltmaya yönelik çabalardır ve henüz etkilenmemiş kişileri hedeflemektedir. İkinci önleme çalışmaları henüz olmuş olayların süre ve sayı olarak yayılmasını engellemek amaçlı çabalardır ve

ilk sorunlar görüldüğünde gerçekleştirilir. Üçüncü önleme çalışmaları ise bu sorunların sonucunda oluşan bozuklukları, eksiklikleri azaltmayı hedeflemektedir ve geleneksel tıbbi modellere daha yakındır (Akt. Korkut, 2004). Alan yazında yaygın kabul gören görüş bu açıklama olmakla birlikte, ikincil ve üçüncül önlemenin, önleme değil; düzeltme olduğu da belirtilmektedir (Baker ve Shaw, 1987) ve bazıları da üçüncü önlemenin tedavi olduğunu ifade etmektedirler (Albee, 1982; Cowen, 1983; Lorion, Price ve Eaton, 1989) ise üçüncül önlemenin ancak bir bozukluğa ait önemli belirtileri veya bu bozukluğun tekrar ortaya çıkmasını önlediğinde önleme olabileceğini savunmaktadırlar (Akt., Romano ve Hage, 2000). Dolayısıyla bu çalışmada intihar eğilimi gösteren, daha önce intihar girişiminde bulunan ergenler ele alınmadığından birincil önleme bağlamında ergenlerdeki intihar davranışı ele alınmıştır. Yapılabilecek önleme çalışmaları bu çerçevede tartışılmıştır.

Wagenfeld (1972), önlemeyi bireylerin yaşamsal krizlerine müdahaleler ve toplumdaki psikososyal, psikolojik, kültürel, sosyal ve fiziksel dengenin yeniden yapılandırılması olarak kavramsallaştırılmıştır (Akt., Vera ve Polanin, 2012). Conyne (1994) önleyici psikolojik danışma ve rehberliğin tanımlanmasında on nitelik öne sürmektedir: 1-Olaydan öncedir. 2- Sağlıklı veya risk altındaki kişilere odaklanır. 3- Problemin tekrarlanma oranını azaltmak için kullanılır. 4- Grup veya topluluk temellidir. 5- Risk faktörlerini azaltmak ve koruyucu faktörleri güçlendirmek için kullanılır. 6- Ekolojik ve sistematiktir. 7- Kültüre duyarlı ve kültür için geçerlidir. 8- Sosyal adaletle ilgilidir ve azınlık gruplarının temsilini de içerir. 9- İşbirlikçidir. 10- Güçlendiricidir. (s:3-4).

Ekolojik yaklaşımın önleme çalışmaları için yol gösterici bir anlayış sunabileceği düşünülmektedir. Önleme çalışmalarının, 1-bir problemi hiç ortaya çıkmadan önleme, 2- bir problem davranışın başlangıcını erteleme, 3- varolan bir problem davranışın etkisini azaltma, 4-fiziksel ve duygusal iyi oluşu destekleyen bilgi, tutum ve davranışları güçlendirme, 5- fiziksel ve duygusal iyi oluşu destekleyen çevresel, toplumsal ve yasal politikaları destekleme, olmak üzere beş önemli boyutla sınıflandırılmasından (Romano ve Hage, 2000) yola çıkarak bu çalışmada ergen intiharlarının nasıl önlenebileceği tartışılmıştır.

Daha önce ifade edildiği gibi ergenlik dönemi intihar davranışının sıklıkla karşılaştığı bir gelişim dönemidir ve bu bağlamda tüm ergenlerin potansiyel olarak risk taşıdıkları ifade edilebilir. Ergenlerin intihar davranışının ortaya çıkmasında psikolojik, sosyal ve biyolojik faktörler bir arada ve etkileşim içindedir. Bu bağlamda intihar olgusunun çok boyutlu olarak açıklanması daha uygun görülmektedir ve bu nedenle çalışmada ekolojik yaklaşım temel alınmıştır. Ekolojik görüş, birbiri ile bağlantılı bireysel, çevresel ve sosyal faktörleri kapsayan disiplinler arası bir yaklaşımdır (Henry ve Stephenson, 1993) ve insan gelişiminin açıklanmasında bireysel ve çevresel faktörleri bütünleştirerek bunları bir sistem içerisine yerleştirmektedir. Yine bu yaklaşım ergen intiharlarını ve risk faktörlerini çok boyutlu bir açıyla açıklamaktadır. Ekolojik sistem içerisinde öncelikle bireyin kişisel nitelikleri ile başlayan; ailesi, arkadaşları, vs ile devam eden yakın ve uzak çevresinin oluşturduğu katmanlar ve bu katmanlardaki birimlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin niteliğine bağlı

olarak birçok faktör ergenlerde intihar riskini artırabilmektedir. Dolayısıyla, önleme çalışmalarının etkililiği açısından çok boyutlu bir anlayışın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, ekolojik yaklaşımın her bir basamağında önlemeye yönelik öneriler sunulacaktır. Çalışmanın bu anlamda gelecekte yapılacak önleme çalışmalarına/programlarına kuramsal temel oluşturabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Arıcıoğlu ve Tagay (2008) okul psikolojik danışmanlara öğrencilerin ruh sağlığının korunmasını adına önemli görevler düştüğünü vurgulamakta ve okul temelli önleme çalışmalarının önemi olduğunu, özellikle Türkiye’de bu tür çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda çalışmanın okul psikolojik danışmanları açısından da yol gösterici olabileceği, intihar riski açısından okul temelli önleme çalışmalarında ekolojik yaklaşımın kullanılmasına yardımcı olabileceği öngörülmektedir.

ANA TARTIŞMA

Ekolojik Yaklaşım Göre Ergenlerde İntihar Riski

Ekolojik yaklaşımda öne sürülen altı katman çerçevesinde ergenlerde intihar riskini artıran faktörler ve bunlara karşı her bir katmanda yer alan koruyucu faktörler tartışılmıştır. Bronfenbrenner (1979) tarafından öne sürülen sosyo-kültürel katmanlar, bireyin doğrudan doğruya ilişkili olduğu aile, yakın arkadaşlardan başlamakta ve bireye en uzak olan, bireyin doğrudan bir ilişkisi olmayan yasal düzenlemeler gibi sistemlerin içerisinde yer aldığı bir tabakaya kadar uzanmaktadır. Gelişim sürecinde bu sistemler arasındaki ilişkiler değişebilmektedir (Akt., Hehherington ve Parke 1986). Aşağıda sırası ile bu basamaklar açıklanmıştır (Akman, 2002; Hehherington ve Parke 1986; Henry ve Stephenson, 1993; Schiamberg, 2004). Her bir basamakta ergenlerin intihar riskini artıran faktörler olduğu gibi bunları azaltan ve ergenleri intihara karşı koruyan faktörler de yer alabilmektedir.

Organizma

Ekolojik sistemin temelini oluşturan organizma basamağına bireyi ve bireye ait olan özellikleri ifade eder. Ergenlerde intihar riskini artıran kişisel nitelikler doğrudan bu basamak çerçevesinde ele alınabilir. Bu sistemin merkezinde organizma yani birey ve bireye ait özellikler bulunmaktadır. Burada yer alan özellikler; yaş, cinsiyet, zeka, yetenek gibi öznel niteliklerdir. Bu bağlamda umutsuzluk, depresyon, cinsiyet, bağımlılık vb gibi kişisel nitelikler ergenlerde intihar riskini artırmaktadır.

Alan yazında yapılan çalışmalar dikkate alındığında cinsiyet açısından kızlarda intihar eğiliminin erkeklere göre daha fazla olduğu (Adams, Overholser ve Lehnert,1994; Allison, Roeger, Martin ve Keeves, 2001; Beautrais, 2002; Çölbaşı 1994; Okucu 1988; Roy ve Janal, 2006; Sayar, Öztürk ve Acar, 2000; Şener ve Şenol 1996; Wichstrom, 2000; Woods ve Lin, 1997; Tezcan, Oğuzhanoğlu, Ülkeröglü, 1995) bununla birlikte erkeklerde de intihar girişimlerinin kızlara oranla daha fazla başarı ile sonuçlandığı ifade edilmektedir (Turgay, 1992; Queralt, 1993).Ayrıca organizma basamağı açısından ele

alındığında duygu durumunun da ergen intiharlarında önemli bir yordayıcı olduğu söylenebilir. Yine alan yazında yapılan pek çok çalışmada umutsuzluk, depresyon, gibi özelliklerin intihar davranışı ile oldukça ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Çölbaşı, 1994; Hawton, Saunders ve O'Connor, 2012; Sayar ve diğerleri; Müderrisoğlu, 2002; Reifman ve Windle, 1995; Terzi-Unsal & Kapıcı, 2005) bunların yanı sıra birçok çalışmanın sonucunda ergenlerin problem çözme becerilerinin yetersizliğinin intihar riskini artırıcı bir faktör olarak karşılaşılabilmektedir. İntihar girişiminde bulunan kişilerin yaşamdaki stresslerini azaltmaktaki becerilerinin daha düşük olduğu ifade edilmektedir (Horesh, Rolnick, lancu, Dannon, Lepkifer, Apter ve Kolter, 1996).

İntihar ve intihar davranışlarının olasılığını azaltan faktörler koruyucu olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, güçlü problem çözme becerileri ve sosyal olma intihar davranışları açısından koruyucu olarak kabul edilmektedir (King, Foster ve Rogalski, 2013). Ayrıca psikolojik iyi oluşun yine ergenler için intihar girişimleri açısından koruyucu bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Borowsky, Ireland, Resnick, 2001) bu koruyucu faktörler de organizma basamağı için geçerli olan özelliklerdir. Bu risk faktörlerine bağlı olarak umut düzeyinin, problem çözme becerilerinin yüksek olmasının organizma basamağı için koruyucu faktörler olduğu söylenebilir.

Mikrosistem

Bu katman bireyin yakın çevresinde bulunan etkileşim ve aktiviteleri içerir. Birçok ergen için burada sadece aile yer alabilir. Bununla birlikte bakıcılar, akran grupları, komşular, öğretmenler bu alan içerisinde yer alır. Çocuklar bu basamakta yer alan kişilerin sadece kendilerinden değil, onların biyolojik, sosyal özelliklerinden kapasitelerinden, huylarından, alışkanlıklarından da etkilenirler (Shaffer, 2009). Ergen intiharları açısından ele alındığında da bu basamakta yer alan kişilerden, aile ve arkadaşlar gibi, kaynaklanan özelliklerin ergen intiharlarını önemli derecede artırdığı (King, Foster & Rogalski, 2013) bu durum sıklıkla model alma ile ilişkili düşünülebilir. Bu özellikler açısından yapılan çalışmalar incelendiğinde aile öyküsü (Agerbo, Nordentoft ve Mortensen 2002; Brent, 1997; Okucu, 1988) baskıcı ya da ilgisiz anne baba tutumları (Headly, 1999; Flouri & Buchanan, 2004; Vannatta, 1997;) akran şiddeti (Kaminski & Fang, 2009), akranlar arasında intihar davranışının görülmesi (Russell & Joyner, 2000) olumsuz yakın ilişkiler vb. gibi faktörler ergenlerin intiharı için risk faktörüdür.

Bununla birlikte aile birçok ergen grubu için aile üyeleri arasındaki bağlılığın intihar girişimlerine yönelik koruyucu bir faktör olduğu belirtilmektedir (Borowsky, Ireland, Resnick, 2001). Bunun yanı sıra sosyal çevreden alınan olumlu geribildirimlerin de ergenlerde intihara karşı koruyucu bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Orbach, 1997; akt., Gutierrez, 2006). Ayrıca mikrosistem basamağının önemli öğelerinden biri de ergenler için özellikle okul yaşamında öğretmenleridir. Öğretmenlerin ilgisinin diğer yetişkinlerin ilgisinin yanı sıra intihara ilişkin koruyucu bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Eisenberg ve Resnick, 2006). Buradan hareketle mikrosistem basamağında ergenlerde

rastlanan intihar davranışlarına yönelik olarak çok sayıda risk faktörünün ve koruyucu faktörün yer aldığı ifade edilebilir. Bu faktörlerden en önemlilerinden biri de okul ve okul sistemi içerisinde yer alan kişiler olarak düşünülebilir. Dolayısıyla önleme çalışmalarında bu risk faktörlerinin azaltılması koruyucu faktörlerin güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Mesosistem

Bu basamak mikrosistemde yer alan birimlerin birbirleri ile olan etkileşimlerini ifade eder. Örneğin okul aile ya da aile akran ilişkileri gibi. Ergen intiharlarının yanı sıra diğer riskli davranışlar konusunda yapılan açıklamalarda da aile okul arasındaki işbirliğinin koruyucu bir faktör olduğu; iletişimsizliğin ise önemli bir risk faktörü olduğu ifade edilmektedir. Clark (2007), okul ile aile arasındaki bağın intihar eğilimi ve benzeri duygusal sorunlar için koruyucu bir faktör olduğunu, bu bağın zayıf olmasının ise bir risk faktörü oluşturduğunu ifade etmektedir. Buna benzer olarak literatürde sıklıkla okul aile arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesinin öğrencilerin ruh sağlığı açısından koruyucu bir faktör olduğun vurgu yapılmaktadır (Arıcıoğlu ve Tagay, 2008).

Eksosistem

Mesosistemi çevreleyen ve kitle iletişim araçları, yasal düzenlemeler gibi bireyin gelişiminde dolaylı etkisi olan birimlerden oluşan sistemin oluşturduğu katmandır. Bu katmada yer alan sistemlerin etkisi dolaylıdır. Bunlara örnek olarak genel okul politikaları, ülke politikaları, medya ve kitle iletişim araçlarıdır. Örneğin, yapılan bazı araştırmaların sonucunda, intihar haberlerini okuyan ergenlerde intihar davranışının ve intihar girişimlerinin arttığını belirtilmektedir (Boolen ve Phillips 1982; Phillips ve Carstensen 1986; Akt. Henry ve Stephenson 1993). İntihar, sosyal öğrenme kuramına göre, öğrenme süreçlerinin sonucudur ve problem çözme yolu, çatışmalardan kurtulma ve strese karşı bir tepki olarak öğrenilmektedir (Henry ve Stephenson, 1993; Odağ, 2002). Bu bağlamda model alma yoluyla gerçekleşen bu öğrenmede modeller anne, baba, yakın bir arkadaş gibi mikrosistemde yer alan birimlerden biri ergenlerin intihar davranışlarında artışa neden olabildiği gibi, çoğunlukla medyanın aracılığı ile ergenlerin gözlemleyebildiği, sanatçılar, politikacılar, mankenler gibi doğrudan etkileşim içinde olmadıkları ama dolaylı yollardan da olsa davranışlarını gözleme şansını bulduğu sembolik modeller (Gredler, 2001) de ergenlerde diğer öğrenmelerde olduğu gibi intihar davranışının artışına neden olabilmektedir. Dolayısıyla sembolik modeller ergenlerde intihar riskini artırabilmektedir. Bu basamakta da diğerlerinde olduğu risk faktörlerinin yanı sıra koruyucu faktörler de yer almaktadır. Ergen intiharlarının azaltılmasına yönelik eğitim ve rehberlik politikaları, kitle iletişim araçlarının olumlu etkileri, sundukları sağlıklı rol modelleri koruyucu faktörler bağlamında düşünülebilir.

Makrosistem

Yaklaşımın bu katmanında ideolojiler, tutumlar, kültürel değerler, irksal ilişkiler, benimsenen din gibi içinde yaşanılan kültürel yapının birimlerinden oluşmaktadır. Bu katman farklı kültür ve ülkelerde ideoloji ve inançlardan dolayı

farklılaşır. Örneğin, yapılan çalışmalar dini inanç ile intihar fikirleri ve girişimleri ile negatif yönde bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Kai Fang, Chin Lu, Ing Lie, Wen Sun, 2011; Kazi ve Karodia, 2013; Long ve Miller, 1991; Torgler ve Schaltegger, 2012).

Brown (2012) intihar davranışı konusunda Marx'ın görüşlerine paralel olarak intihar davranışındaki sosyal unsurlara dikkat çekmektedir. Bu bağlamda intiharın sosyal koşullardan bağımsız olarak düşünülemeyeceği ifade edilmektedir. Ayrıca bu bakış açısında intiharın toplumsal baskıya karşı bir direnç olduğu ifade edilmektedir (Donahue ve Benson, 2010). Bu çerçevede ele alındığında ülkemizde kültürel ve dini yapının intihar davranışına yönelik koruyucu olduğu ifade edilebilir.

Kronosistem

Önceki tüm katmanları kaplayan bu dış katman sosyo kültürel koşullarca oluşturulur. Dolayısıyla yaşanan zaman dilimini ifade etmektedir. Örneğin, savaşlarda ve ekonomik kriz dönemlerinde intihar davranışlarında artış olabilmektedir. Araki ve Murata (1986) yaptıkları çalışma sonucunda özellikle orta yaş dönemindeki erkeklerde ekonomik krizin intihar davranışını artırdığını ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte diğer yaş gruplarında olduğu gibi ergenlerin intihar davranışlarında doğrudan ya da dolaylı etkilerine bağlı olarak ekonomik kriz ya da savaş gibi olaylar intihar davranışlarında artışa neden olabilir.

Sonuç olarak ekolojik yaklaşım bağlamında göre intihar da ergen intiharlarını tek bir faktörle açıklamak mümkün değildir. Birçok faktör bir arada ergenlerin intihar riskini artırmaktadır. Bu nedenle önleme çalışmalarında birçok faktörün bir arada ele alınması gerekmektedir. Bu yolla önleme çalışmalarının beklenen etkileri sağlayabileceği daha verimli olabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle aşağıda ekolojik bakış açısı çerçevesinde ergen intiharlarının nasıl önlenebileceği açıklanmıştır.

Ekolojik Bakış Açısına Göre Ergen İntiharlarının Önlenmesi

İntihar çok boyutlu bir sorundur. Başka bir ifade ile intihar ve intihar davranışları çok yönlüdür. Bu olayda biyolojik, psikolojik, intrapsişik, kişilerarası, sosyolojik, kültürel ve felsefi öğeler yer alır. Bu nedenle intihar ve intihar davranışları tek bir faktörle önlenemez. İntihar davranışının altında yatan nedenlerin kompleks oluşu, çözümünün de kompleks olmasını gerektirir (Leenaars, 2005).

Önleme çalışmalarının etkililiğini artırmada ekolojik görüş oldukça uygun bir bakış açısı sunmaktadır. Ekolojik yaklaşımın ergen intiharlarının önlenmesi konusunda her basamağa yönelik doğurguları olduğu belirtilmektedir. Yapılan önleme çalışmalarında sıklıkla bu basamaklardan birine odaklanıldığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte intihar davranışının doğasının çok boyutlu olması görüşünden hareketle önleme çalışmalarında eş zamanlı olarak birden fazla basamağın dikkate alınmasının gerekli olduğu böylece önleme çalışmalarının daha etkili olabileceği düşünülmektedir. Aşağıda bu çerçevede yapılabilecek önleme çalışmaları tartışılmıştır.

Ekolojik yaklaşımın ilk basamağı olan organizmadaki risk faktörleri yukarıda belirtilmiştir. Ayyash-Abdo (2002) intihar davranışının bir anda ortaya çıkan spontan bir davranış olmadığını belirtmektedir. Ergenler birçok davranışları ve ifadeleri ile çevrelerinde bulunan kişilere yardım çağrısında bulunmaktadırlar. Dolayısıyla aileler, öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, okul yöneticileri ve ergenlerle çalışan diğer profesyoneller ergenlerdeki intihar potansiyelini önceden fark edebilirler. Bu bağlamda önleme çalışmalarında bu konunun dikkate alınması ailelerin ve ergenlerle çalışan profesyonellerin bu işaretleri tanımalarının önemi açık bir şekilde görülmektedir.

Buna benzer olarak, Maine ve Martin (2001), bir toplumda intihar davranışının önlenmesi isteniyorsa, intihar işaretleri konusundaki bilginin temel konu olduğunu belirtmektedirler. Önemli olmasının yanı sıra kolay gibi görünen bu durum ise çok boyutlu bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda ekolojik sistem kapsamında düşünüldüğünde aile, öğretmen vb. kişilerin bu konudaki bilgilerinin artırılması için öncelikle buna yönelik politikaların düzenlenmesi, kitle iletişim araçlarının bu çerçevede etkili bir şekilde kullanılması gereklidir ki bu durum ekolojik yaklaşımın ekosistem basamağı ile ilgilidir. Bunun yanı sıra bu tür çalışmanın okul temelli olarak düzenlenmesi bu kapsamda aile ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi mikrosistem basamağında müdahaleleri gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu tür bir çalışmada okul- aile işbirliğinin artırılmasının önemli olduğu düşünülebilir ki bu da mesosistem basamağı ile ilişkilidir.

Buna benzer olarak diğer intiharlarda olduğu gibi ergen intiharlarında da ailesel sorunların tetikleyici olduğu (Ayyash-Abdo, 2002), bu bağlamda da aile danışmanlarının ergenlerde intihar eğilimlerinin çözülmesinde önemli bir role sahip olduğu belirtilmektedir (Bridge, Goldstein, Brent, 2006; Capuzzi, Golden, 2013; Diamond, Wintersteen, Brown, Diamond, Gallop, Shelef ve Levy, 2010). Bu çerçevede ele alındığında aile danışmanlığı mikrosistem basamağında bir müdahaledir; ancak sadece bu basamakla ele alındığında beklenen sonuçları sağlaması mümkün görünmemektedir. Aile üyelerinin bireysel olarak psikolojik danışma almaya açık olması öncelikle organizma basamağındaki müdahaleleri gerektirir. Türkiye gibi ülkelerde ailelerin aile danışmanlarına ulaşabilmesi, bu konularda toplumun bilinçlendirilmesi de oldukça önemlidir ki bu da doğrudan ekosistem basamağındaki öğelerin uygun şekilde kullanılması ile sağlanabilir. Bu durum yine çok boyutlu olarak müdahaleleri gerektirir.

Siyez (2005) tarafından yapılan ergen intiharlarının önlenmesi konusunda yapılan derleme çalışması incelendiğinde yapılan önleme programlarının sıklıkla organizma ve mikrosistem basamağı ile sınırlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu çalışma sonucunda ülkemizde okul temelli önleyici çalışmaların olmadığı belirtilmekte ve ergen intiharlarının önlenmesinde bu tür çalışmaların önemine vurgu yapılmaktadır. Okul temelli önleme çalışmalarının da etkili olabilmesi için en az mikrosistem, ekosistem ve makrosistem basamaklarındaki öğeleri bir arada bulundurması gerektiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, burada öneme vurgulanmak istenen nokta, ergen intiharları için bir basamakta bulunan risk faktörlerinin önlenmesinde ya da bunlara müdahale

edilmesinde sadece o basamağa yönelik çalışmaları yapmanın yeterli olmayacağı görüşüdür. Ergen intiharlarının tekbir faktör ya da nedenle açıklanamayacağı gerçeğinden hareketle çok boyutlu önleme çalışmalarının daha etkili olacağı düşünülmektedir. Ekolojik yaklaşımın birden fazla basamağının bir arada ele alınarak planlanan önleme çalışmalarının daha etkili olabileceği görüşü savunulmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İntihar davranışı bireysel ve sosyal bir eylemdir (Reynolds & Farberow, 1976; akt. Capuzzi ve Golden, 2013). Dolayısıyla ergen intiharlarının anlaşılması ve önlenmesi ancak ergenlerle ve sosyokültürel çevreleri ile bir arada çalışılması ile mümkün olabilir. Bu durum da çok boyutlu psikososyal bakış açılarına temelli yapılan önleme çalışmalarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Ergenlerin uzun, sağlıklı ve verimli bir yaşamlarının olabilmesi için onların yaşamlarındaki her türlü riskin azaltılması önem taşımaktadır. Önleme çalışmalarının problem ortaya çıkmadan başladığında yapıldığında bir kez ortaya çıktığında yapılanlara göre daha etkili ve verimli olduğu ifade edilmektedir (Miller, 2011). Ergen intiharlarına yönelik yapılan önleme çalışmalarında intihar davranışı bulunmayan ergenlere yönelik önlemler ve intihar girişiminde bulunmuş ergenlere yönelik önlemler olmak üzere iki yaklaşım dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ise temel önleme esas alındığından yapılan açıklamalar intihar girişiminde bulunmamış ergenlere yönelik yapılmıştır. Buradaki temel anlayış ergenlerin bireysel, çevresel, kültürel açıdan güçlendirilmelerinin intihar riskini önemli ölçüde azaltabileceğidir. Ayrıca bu çalışmada ergenlerin bu yönlerinin güçlendirilmesinin çok boyutlu çalışmaları gerektirdiği görüşüdür. Etkili bir önleme çalışmasının ekolojik yaklaşımda önerilen basamakları bir arada alıp her bir basamaktaki risk faktörlerini azaltmaya ve koruyucu faktörleri güçlendirmeye yönelik olması gerektiği görüşü savunulmaktadır.

Psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılacak olan önleme çalışmalarında aile, okul, bunların birbiri ile olan etkileşimi, okul politikaları, genel politikaları dikkate almak gerekmektedir. Örneğin, ergen intiharlarının önlenmesine yönelik MEB tarafından politikalar oluşturulabilir, bunların paralelinde okul temelli önleme çalışmaları planlanıp uygulanabilir. Bu çerçevede hazırlanacak olan bir önleme programının etkisi kuşkusuz daha güçlü olacaktır. İlk bakışta böyle bir programın hazırlanmasının güç ve zahmetli olacağı düşünülebilir; ancak sağlayacağı faydalar dikkate alındığında böyle bir program esasında daha ekonomik ve daha güçlüdür. Sonuç olarak ekolojik görüş ülkemizde ve dünyada girerek önemi artan ergen intiharlarına yönelik önleme çalışmalarında faydalı bir temel oluşturabilir.

Bu çalışma kapsamında ortaya konulan bilgiler ışığında araştırmacılara ekolojik yaklaşımın temel varsayımlarının ampirik olarak ortaya konulmasına yönelik betimsel çalışmalar önerilebilir, bu konuda ekolojik yaklaşımın katmanlarını temel alan değişkenlerin ele alındığındığı model testleri alandaki bilgi birikimine

önemli katkılar sağlayabilir. Okul temelli önleme çalışmalarında bu çalışma ile ortaya konulan özellikler dikkate alınabilir, bu konuda düzenlenen politikalarda ve uygulamalarda çalışmanın sonuçlarından yararlanılabilir. Ayrıca psikolojik danışman eğitiminde üniversitelerin programlarında önleyici rehberlik içerikli derslerin yer alması ve bu derslerin içeriğinde ekolojik yaklaşıma yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Adams, D. M., Overholser, J. C., Lehnert, K. L. (1994). Perceived Family Functioning and Adolescent Suicidal Behavior. *Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 33 4, 498- 508.
- AFSP (2014). Facts and figures. American Foundation for Suicide Prevention. www.afsp.org. adresinden erişildi.
- Agerbo, E., Nordentoft, M., & Mortensen, P. B. (2002). Familial, psychiatric, and socioeconomic risk factors for suicide in young people: nested case-control study. *Bmj*, 325(7355), 74.
- Akman, Y. (2002). Okullarda Konsültasyon Çalışmaları ve Ruh Sağlığı Konsültasyon Modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, II(18): 7-13.
- Allison, S., Roeger, L., Martin G. & Keeves, J. (2001). Gender differences in the relationship between depression and suicidal ideation in young adolescents. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. 35(4), 498-507.
- Araki, S., & Murata, K. (1986). Factors affecting suicide in young, middle-aged and elderly men. *Journal of biosocial science*, 18(1), 103-108.
- Arıcioğlu, A., & Tagay, Ö. (2008). Okullarda ruh sağlığı hizmetleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(2), 76-83.
- Aşkin, R. (1999). *Depresyon el kitabı*. İstanbul: Roche Müstahzarları San. A.Ş.
- Atzaba-Poria, N., Pike, A., & Deater-Deckard, K. (2004). Do risk factors for problem behaviour act in a cumulative manner? An examination of ethnic minority and majority children through an ecological perspective. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 707-718.
- Ayyash-Abdo, H. (2002). Adolescent suicide: An ecological approach. *Psychology in the Schools*, 39(4), 459-475.
- Beautrais, A. L. (2002). Gender issues in youth suicidal behaviour. *Emergency Medicine*, 14(1), 35-42.
- Borowsky, I. W., Ireland, M. & Resnick, M..D. (2001). Adolescent Suicide Attempts: Risks and Protectors." *Pediatrics*. 107, Issue 3, March:485- 498.
- Brent, D.A. (1997). Family History of Suicide is Risk Factor for Teens. *Brown University Child & Adolescent Behavior Letter*.13(2): 5-9.
- Bridge, J. A., Goldstein, T. R., & Brent, D. A. (2006). Adolescent suicide and suicidal behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(3-4), 372-394.
- Capuzzi, D., & Golden, L. (2013). *Preventing adolescent suicide*. Indiana: Routledge.
- Clark, T. C. (2007). Factors Associated with Reduced Depression and Suicide Risk Among Maori High School Students New Zealand. ProQuest.
- Conyne, R. (1994). Preventive counseling. *Counseling and Human Development*, 27(1), 1-10.
- Çölbaşı, A. (1994). Adölesan intihar girişimlerinde rol oynayan çeşitli risk faktörleri. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). İstanbul: TC Sağlık Bakanlığı İstanbul Şişli Etfal Hastanesi.
- Diamond, G. S., Wintersteen, M. B., Brown, G. K., Diamond, G. M., Gallop, R., Shelef, K., & Levy, S. (2010). Attachment-based family therapy for adolescents with

- suicidal ideation: a randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 49(2), 122-131.
- Donahue, M. J., & Benson, P. L. (1995). Religion and the well-being of adolescents. *Journal of Social Issues*, 51(2), 145-160.
- Eisenberg, M. E., & Resnick, M. D. (2006). Suicidality among gay, lesbian and bisexual youth: The role of protective factors. *Journal of Adolescent Health*, 39(5), 662-668.
- Fang, C. K., Lu, H. C., Liu, S. I., & Sun, Y. W. (2011). Religious beliefs along the suicidal path in northern Taiwan. *OMEGA--Journal of Death and Dying*, 63(3), 255-269.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2003). The productive role of parental involvement in adolescent suicide. *Department of Social Policy and Social Work, University of Oxford*, UK Available online. Sience Direct.
- Gredler, M. E. (2001). *Learning and Instruction: Theory into Practice*. New Jersey: Upper Saddle River.
- Gutierrez, P. M. (2006). Integratively assessing risk and protective factors for adolescent suicide. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 36(2), 129-135.
- Hawton, K., Saunders, K. E., & O'Connor, R. C. (2012). Self-harm and suicide in adolescents. *The Lancet*, 379(9834), 2373-2382.
- Headley, S. (1999). Suicide. *Youth Studies Australia*, 18 (3), 63 (1/2).
- Hetherington, M. E. & Parke, R.D. (1986). *Child psychology: A contemporary viewpoint*. New York: Mc Graw_Hill Book Company.
- Henry, C. S. & Stephenson, A.L. (1993). Adolescent suicide and families: an ecological approach. *Adolescence*, 28, (110): 291-309.
- Horesh, N., Rolnick, T., Iancu, I., Dannon, P., Lepkifker, E., Apter, A., & Kotler, M. (1996). Coping styles and suicide risk. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 93(6), 489-493.
- Kaminski, J. W., & Fang, X. (2009). Victimization by peers and adolescent suicide in three US samples. *The Journal of pediatrics*, 155(5), 683-688.
- Kazi, T. B., & Karodia, A. M. (2013). The relationship between religiosity and suicidal tendencies in Muslim university students in Durban, South Africa. *Arabian Journal of Business and Management Review (Nigerian Chapter)* 1(8):25.41.
- Kennedy, S., Baraff, L.J., Suddath, R.L. & Rasarniw, J. (2004). Suicidal adolescents. *Pediatrics*. 43 (4): 452-460.
- King, C. A., Foster, C. E., & Rogalski, K. M. (2013). *Teen Suicide Risk: A Practitioner Guide to Screening, Assessment, and Management*. Guilford Press.
- Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul:Remzi Kitapevi.
- Leenaars, A. (2005). Effective public health strategies in suicide prevention are possible: a selective review of recent studies. *Clinical Neuropsychiatry*, 2(1), 21-31.
- Long, D. D., & Miller, B. J. (1991). Suicidal tendency and multiple sclerosis. *Health & social work*, 16(2), 104-109.
- Maine, S., Shute, R., & Martin, G. (2001). Educating parents about youth suicide: Knowledge, response to suicidal statements, attitudes, and intention to help. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 31(3), 320-332.
- MEB. (2003) *Okullarımızda İntihar ve Suç Araştırma Raporu*. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü: Ankara.
- Miller, D. N. (2012). *Child and adolescent suicidal behavior: School- based prevention, assessment and intervention*. New York: Guilford Press.

- Müderrişoğlu, S. (2002). Adölesan döneminde karşılaşılan intihar eğilimlerinde aile içi duygusal ve fiziksel istismar ile depresyonun etkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Okucu, R. (1988). Ergenlik çağı intihar girişimlerinde psiko-sosyal etmenler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Oltmanns, F.T & Emery, R.E. (1995). *Abnormal Psychology*. Upper Saddle River, N.J. : Prentice Hall. Inc.
- Reifman, A. & Windle, M. (1995). Adolescent suicidal behaviors as a function of depression, hopelessness, alcohol use, and social support: a longitudinal investigation. *American Journal of Community Psychology*. 23, No. 3, June: 329 (26).
- Romano, J.L. & Hage, S. M. (2000). Prevention and counseling psychology: revitalizing commitments for the 21st century. *The counseling psychologist*. 28 (6). 733-763.
- Sayar, K., Öztürk, M. & Acar, B. (2000). İlaçla özkıyım girişiminde bulunan ergenlerde belirleyici olarak aleksitimi, umutsuzluk ve depresyon: karşılaştırmalı bir çalışma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(1): 17-24.
- Schiamberg, L. (2004). An Ecological Perspective to an Intergenerational Family Problem Case Study for Chapter 13 Michigan State University, East Lansing Daphna Gans, University of Southern California, Los Angeles.
- Siyez, D. M. (2005). Prevention of Suicides During Adolescence: A Review. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi/Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 12(2), 92-101.
- Şener, Ş. & Şenol, S. (1996). İntihar girişimleri ile başvuran ergenlerin değerlendirilmesi ve kısa süreli izlenimi. *3P Dergisi* . 4, 2: 100-107.
- Queralt, M. (1993). Risk factors associated with completed suicide in Latino. *Adolescence*. 28(112):831-851.
- Vannatta, R. A. (1997). Adolescent gender differences in suicide-related behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(5), 559-568.
- Vera, E. M., & Polanin, M. K. (2012). Prevention and Counseling psychology: A simple yet difficult commitment içinde 3-18 *The Oxford Handbook of Prevention in Counseling Psychology*. (ed.:E. Vera).New York: Oxford Press.
- Wichstrøm, L. (2000). Predictors of adolescent suicide attempts: a nationally representative longitudinal study of Norwegian adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(5), 603-610.
- Woods, E. R.& Lin, Y.G. (1997). The associations of suicide attempts in adolescents. *Pediatrics*, 99 (6):791-797.
- Terzi-Unsal, S., & Kapci, E. G. (2005). Risk factors for suicidal behavior: psychosocial risk models with Turkish adolescents. *Social Behavior & Personality: An International Journal*, 33(6).
- Tezcan, E., Oğuzhanoğlu, N.K. & Ülkeröğlu, F. (1995). Çocuk ve ergenlerde intihar girişimleri. *Kriz Dergisi* 3, 1-2 Sosyal Psikiyatri Sempozyumu Özel Sayı.
- Torgler, B., & Schaltegger, C. A. (2012). Suicide and religion: new evidence on the differences between Protestantism And Catholicism. CREMA Gellertstrasse 18 CH - 4052 Basel www.crema-research.ch: 1-41.
- TUİK (2013). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569> (Date of access: 05.06.2014)
- Turgay, A. (1992). Çocuk ve gençlerde intihar girişimleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 3(3):183-190.

SUMMARY

Adolescence is a developmental period that suicidal behaviors are frequently encountered. Suicide has been reported as the third most common cause of death in adolescents worldwide. So adolescents are potentially risk group for suicide. Suicide is a complex phenomenon associated with psychological, biological and social factors. In this context, a multi-dimensional explanation for adolescents suicide is seen more helpful. Therefore this study is based on ecological approach. Ecological approach is a interdisciplinary perspective which contains interconnected individual, environmental and social factors (Henry ve Stephenson, 1993). Also, this approach places the individual and environmental factors in a system by integrating them in the explanation of human development. In addition, this approach explains adolescents suicide and risk factors with a multi dimensional point of view. Many factors increases the risk of suicide for adolescents in relation to the layers in the ecological system which are composed of an individual's close and distant environment firstly starting with his/her personal qualifications, going on with his/her family, friends etc. and the quality of the relationship of the units with each other on these layers. So, a multidimensional comprehension is thought to be important in terms of the effectiveness of avoidance studies. In this study, suggestions will be presented towards avoidance on each step in the ecological approach. At this point, it is thought to be that the study will be a base for the avoidance programs in the future.

Suicide is a multi-dimensional problem. In other words, suicide and suicide behaviours are multi-directional. Biological, psychological, intrapsychic, interpersonal, sociological, cultural and philosophical factors take part in this event. That's why, suicide and suicide behaviours cannot be prevented with just one factor. The fact that the reasons underlying the suicide behaviour are complex also requires the solution to be complex (Leenaars, 2005).

The risk factors in the organism which is the first step of the ecological approach are stated above. Ayyash-Abdo (2002) claims that suicide behaviour is not a spontaneous behaviour that comes out suddenly. Adolescents call for help from the people around them with most of their behaviours and expressions. Therefore, families, teachers, school psychological consultants, school administrators and the other professionals working with adolescents can notice the potential of suicide in adolescents earlier. In this respect, the importance of the fact that this issue should be paid attention and families and the other professionals working with adolescents should know these signs is clearly seen.

Ecological vision presents a fairly suitable point of view in order to increase the effectiveness of avoidance studies. Ecological approach is stated to have implications for each step with respect to avoidance of adolescents suicide. In avoidance studies which have been carried out, it is frequently stressed to be focused on one of these steps. Moreover, with the point that the nature of the suicide behaviour is multi-dimensional, it is thought to be necessary that more

than one step should be paid attention simultaneously and thus avoidance studies can be more efficient. The avoidance studies which can be carried out in this framework are discussed below:

Being examined a review paper by Siyez (2005) in regard to the avoidance of adolescents suicide, it is seen that the avoidance programs done are frequently limited to organism and microsystem steps. In addition to this, as a consequence of this study, it is stated that there is no school-based avoidance studies in our country and these studies are stressed to be important. It is thought that school-based avoidance studies should gather at least the elements on microsystem, ecosystem and macrosystem step so that they can be successful, too.

Finally, the point wanted to be stressed with importance here is that it is not sufficient to do studies just for that step in the avoidance of risk factors for adolescents suicide on one step or intervention in them. Multi-dimensional avoidance studies are thought to be more efficient.

It is really important to decrease any kinds of risk factors in their lives for adolescents to live long, healthy and efficiently. It is stated that the avoidance studies which are started to be done before the problem comes out is more effective and efficient than the ones which are done when a problem comes out (Miller, 2011). In the avoidance studies for the adolescents suicide, two approaches draw attention: the avoidance for the adolescents who do not have suicide behaviour and the avoidance for the adolescents who have attempted a suicide. On the other hand, in this study, due to the fact that the fundamental avoidance is based on, the explanations are made for the adolescents who have not attempted a suicide. The main understanding here is that supporting the adolescents with individual, environmental and cultural aspects can decrease the suicide risk significantly. Also, supporting adolescents with these aspects requires multi-dimensional studies. It is asserted that effective avoidance studies should aim to decrease the risk factors on each step and strengthen the protective factors, gathering the steps which are recommended in ecological approach.

For the avoidance studies in psychological consulting and guidance, it is necessary to take family, school, the interaction between them, school policy, general policy into consideration. The effect of the avoidance program to be prepared in this framework will be undoubtedly more strong. At first look, it can be thought that preparing such a program is hard and difficult. However, such a program is more strong and more economical, when considered about its benefits.

In the light of the information revealed at the extent of this study, descriptive studies aimed to reveal the basic assumptions of the ecological approach empirically can be recommended for the researchers, model tests in which the variables basing on the layers of the ecological approach are covered can contribute to literature significantly. The features revealed with this study can be taken into consideration in the school-based avoidance studies and the results of the study can be made use of for the policy and practice about this issue.